

Sənət tariximizdə əbədi yaşayan rəssam

Azərbaycan rəssamlıq sənətinin inkişafında Əməkdar incəsənət xadimi Sadiq Şərifzadənin (1912-1986) böyük xidmətləri olub. O, uğurlu yaradıcılıq fəaliyyəti ilə adını milli təsviri sənət məktəbinin tanınmış nümayəndələri sırasına yazmışdır.

Sadiq Hüseyn oğlu Şərifzadə Cənubi Azərbaycanın ən gözəl şəhərlərindən olan Ərdəbildə dünyaya göz açıb. Bakıda Ə.Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Texnikumunu bitirib (1932). 1936-cı ildə Kiyev Dövlət Rəssamlıq İnstitutuna daxil olub. Məşhur Ukrayna rəssamları Volokdni, Traximenko və Qriqoryevdən sənətin sirlərini öyrənib. 1939-cu ildə özünün xahişi ilə Surikov adına Moskva Dövlət Rəssamlıq İnstitutuna köçürülüb. 1940-cı ildə institutun 5-ci kursundan Bakıya qayıdaraq ciddi yaradıcılıq fəaliyyəti ilə məşğul olmağa başlayıb.

Sənət uğurlarına görə 1959-cu ildə Əməkdar incəsənət xadimi fəxri adına layiq görülən rəssamın əsərləri müxtəlif muzey, qalereya və şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır.

S.Şərifzadə əsasən dəzgah rəngkarlığının süjetli tablo, portret və mənzərə janrlarında bir-birindən maraqlı sənət əsərləri yaradıb. Fırça ustasının yaradıcılığının səciyyəvi xüsusiyyətləri kimi məzmun və forma dolğunluğunu, realist ənənələrə sadıqlığı, milli, tarixi və ədəbi mövzulara daha çox üstünlük verilməsi və başqa cəhətləri qeyd etmək olar. Onun süjetli tablolarına nümunə kimi "Üzüm yığımı" (1939-1940), "Babəkin yürüşü" (1943), "Təbrizin müdafiəsi" (1949), "Aşıqların deyişməsi" (1950), "Lənkəranda" (1966), "Novruz bayramı" (1967), "Quraşdırıcılar" (1972), "Sevinc" (1973), "Abşeron bağlarında" (1980), "Analıq" (1980) və başqa əsərlərini göstərə bilərik.

"Üzüm yığımı" əsərində kompozisiyanın mərkəzində dairəvi planda insanlar üzüm səbətlərindən üzümləri boşaltdıqları məqamda təsvir edilmişdir. Arxası tamaşaçıya sarı profildən təsvir edilmiş, əlində üzüm səbəti, qırmızı geyimli, uzunsaqıl qadının təsviri tamaşaçının diqqətini özünə cəlb edir. Rəssam bununla bir növ zəhmətkeş qadın əməyinin nümunəsini göstərməyə çalışmışdır. Yeri gəlmişkən, qeyd etmək lazımdır ki, rəssam yaradıcılığında zəhmətkeş qadın, ana obrazına yüksək həssaslıqla yanaşaraq poetik biçimdə, cəlbedici və lirik lövhələr yaratmışdır. Bu baxımdan "Sevinc", "Analıq" adlı əsərlərini qeyd etmək olar. Bu əsərlərdə rəssam ana məhəbbətini, övlad səadətini inandırıcı tərzdə, bədii-estetik baxımdan yüksək yaradıcılıqla təsvir etmişdir. Əsərlərin uğurlu kolorit həlli seyrçidə xoş duyğular oyadır.

Sadiq Şərifzadənin süjetli tablolarının bir qismini adət-ənənələr, xalqımızın minilliklərlə formalaşdırdığı və sevə-sevə yaşatdığı milli və etnoqrafik xüsusiyyətlər təşkil edir. Məlum olduğu kimi, qədim dövrlərdən üzüməndən meşətdə geniş istifadə olunmuşdur. Üzümlü daşdan xüsusi yonulmuş dördkünc formalı axura (içində üzümü əzib, suyunu çıxarmaq üçün içəri yonulub dərinləşdirilmiş tava daşı) yığar və ayaqyalın əzməklə müxtəlif üsullardan keçirərək abqora, sirkə və sairə hazırlayırdılar. Rəssam "Abşeron bağlarında" əsərində həmin prosesi çox real şəkildə və yüksək bədii zövqlə təsvir etməyə çalışmış, fikrimizcə, məqsədinə nail ola bilmişdir. Əsər bədii əhəmiyyəti ilə yanaşı, etnoqrafik baxımdan da diqqəti cəlb edir.

Sənətkarın "Bahar bayramı. Novruz" əsəri xalqımızın bu gün də yüksək coşqu və xüsusi hazırlıqla qeyd etdiyi Novruz bayramı mərasiminin təsvirinə həsr olunmuşdur. Sovet dövründə müəyyən qadağalarla qeyd olunan

Novruz mərasimi rəssamın fırçası ilə bir daha diqqət mərkəzində saxlanmışdır. Kompozisiyanın mərkəzində bayram süfrəsinin qarşısında, əlində səməni tutmuş qadın təsvir edilmişdir. Bəlkə də rəssam bahar bayramının simvolu hesab olunan səməni bu cür qabarıq təsvir etməklə, Novruzun süllh, bolluq bayramı kimi qəbul olunduğunu isbat etmək istəmişdir.

S.Şərifzadə həmçinin maraqlı portretlər qalereyası yaratmışdır. Onu da vurğulayaq ki, təsvir olunacaq şəxsin həyat tərz, fərdi xüsusiyyətləri, insani

münasibətləri və yaradıcılıq aləmi rəssamın diqqətini cəlb etməsə, bu incəliklərlə xüsusi ilə tanış olmasa, müəmməl əsər ortaya qoya bilməz. Rəssamın bu janrda əsərlərinə misal olaraq "Cəlil Məmmədquluzadənin portreti" (1939), "Babəkin portreti" (1944), "Mirzəəğa Əliyevin portreti" (1957), "Sidiq Ruhullanın portreti" (1957), "Şair Məhəmməd Füzulinin portreti" (1958), "Fəzlullah Nəiminin portreti" (1969), "Sabir Balaxanıda" (1970), "İmadəddin Nəsiminin portreti" (1973, 1974, 1977, 1981), "Cəfər Cabbarlı, İsmayıl Hidayətzadə və Abbas Mirzə Şərifzadə" (1980) və başqalarını qeyd etmək olar.

Görkəmli rəssam bəlkə də yeganə sənətkardır ki, yaradıcılığı boyu ayrı-ayrı dövrlərdə beş dəfə Nəsiminin portretini yaradıb. Görəsən, rəssamda bu istək haradandır? Bu maraq nədən yaranır? Təbii ki, Nəsiminin yaradıcılığı və keşməkeşli ömür yolundan. S.Şərifzadə portretini yaratdığı dahi Azərbaycan şairi Nəsiminin həyatı və yaradıcılığını, onun yaşadığı dövrü hərtərəfli araşdırıb öyrənməyə çalışmışdır. O, 1979-cu ildə "Qobustan" jurnalında "Nəsiminin surəti" adlı məqalə də dərc etdirmişdir.

Görünür, bu rəssamın ədəbiyyata, şeir sənətinə dərin bağlılığı ilə əlaqədardır. Dahi Məhəmməd Füzulinin məğrur biçimli surəti həssas qəlbli, zərif duyğulu rəssamın fırçası ilə son dərəcə məharətlə kətanda əks olunmuşdur. Şərq qiyafəli şairin məğrur duruşu, fikrli çöhrəsi seyrçinin qəlbində xoş hislər yaradır. Rəssam kompozisiyanın quruluşunu və obrazın bədii ifadə həllini yüksək məharətlə yerinə ye-

tirib. Şairin əlləri bükülü vəziyyətdə, əlində əlyazma ilə təsvir edilməsi əsərin ideya qayəsinin açılmasına kömək edir. 1958-ci ildə bu əsərinə görə rəssam II dərəcəli respublika Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür.

Rəssamın diqqəti cəlb edən əsərlərindən biri də "Molla Nəsrəddinin portreti"dir. Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələrindən biri, böyük yazıçı-dramaturq Cəlil Məmməd-quluzadənin obrazını rəssam çox realistik tərzdə və güclü bədii-estetik meyarlara uyğun şəkildə yarada bilib. Kompozisiyada stulda əyləşmiş, sağ qolunu masaya qoymuş və əlində qələm tutmuş vəziyyətdə, çöhrəsindən sanki işıq saçan böyük ədibin nəzərləri tamaşaçıya tərəf yönəlib. Yazı masası önündə əyləşmiş yazıçının düşündürücü və dərin baxışlarından onun yeni yaradacağı hansısa əsəri barədə düşündüyü hiss olunur. Əsərin kolorit həllində tutqun rəng keçidlərindən istifadə olunub.

Tanınmış fırça ustası eyni zamanda bir çox maraqlı mənzərə əsərləri ya-

ratmışdır. Azərbaycan təbiətinin gözəllikləri, doğma diyarımızın dilbər guşələri həmişə sənət adamlarının ilham mənbəyinə çevrilmişdir. "Çayda baraj" etüd (1935), "Qanlı nohur" etüd (1937), "Dağ mənzərəsi" (1939), "Şuşada küçə" etüd (1939), "Alaqaqanlıq" (1939), "Meşə" etüd (1939), "Göygöl" (1948) və başqa əsərləri mənzərə janrının kamil nümunələridir. Rəssamın görüb sezdirdiyi ani təbiət gözəlliklərini bir daha öz bədii təxəyyülündən süzməklə yaratmaq istəyi, təbii ki, yaradıcı şəxsəndən xüsusi məharət tələb edir.

S.Şərifzadə istedadlı teatr rəssamı kimi fəaliyyət göstərmiş və uğurla bir çox tamaşanın bədii tərtibatını hazırlamışdır. Rəssamın bədii tərtibat verdiyi tamaşalara Abdulla Şaiqin "Fitnə" (1947), Mir Cəlalın "Bir gəncin manifesti" (1950), Lope de Veqanın "Sevil ya ulduzu" (1953), İslam Səfərlinin "Göz həkimi" (1954), "Qəribə adam" (1956, Nazim Hikmət), Mehdi Hüseynin "Cavanşir" (1956), Süleyman Rüstəmin "Qaçaq Nəbi" (1958), Şixəli Qurbanovun "Əcəb işə düşdük" (1961), Mirzə İbrahimovun "Kəndçi qızı" (1963) və başqa nümunələri göstərə bilərik.

O, bir sıra agitplakatlar çəkmiş, 1952-1960-cı illərdə "Kirpi" jurnalında çalışmış və dərğinin ruhuna uyğun bir çox satirik rəsmlər yaratmışdır.

Sadiq Şərifzadə zəngin yaradıcılığı, incəsənətimizdə tükənməz sevgisi ilə sənət tariximizdə əbədi yaşayacaq.

*Əsəd QULİYEV,
Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının
üzvü, sənətsünas*